

ZAŠČITENA OBMOČJA IN VRSTE V SLOVENIJI

KAKO VSE LAHKO ZAVARUJEMO DOLOČENA OBMOČJA?

Rastlinske in živalske vrste varujemo zaradi tega, da bi ohranili pestrost narave, torej preprečili izumiranje.

Posamezne naravne znamenitosti lahko razglašamo za naravne rezervate, naravne spomenike in spomenike oblikovane narave. Varstvene skupine, v katere združujemo več naravnih znamenitosti skupaj z drugo dediščino, pa so narodni parki, regijski parki in krajinski parki-s skupnim izrazom naravni parki. Kot naravne znamenitosti pa lahko razglašamo tudi posamezne ogrožene rastlinske in živalske vrste.

NARAVNI REZERVAT je manjše območje značilnih, enkratnih, redkih ali ogroženih ekosistemov in je namenjeno za ohranitev kot vzorec divjine brez človekovega vpliva. Naravni rezervat je lahko namenjen znanstvenemu raziskovanju, ne pa širši javnosti.

NARAVNI SPOMENIK je posamezen naravni objekt ali manjše območje s posebno obliko, vsebino, lego ali razsežnostjo, ki velja za redek ali vzorčen primer kakega naravnega pojava. Naravni spomenik pomaga ohranjati redke ali značilne naravne pojave. Praviloma je dostopen javnosti.

SPOMENIK OBLIKOVANE NARAVE je posamezen objekt ali manjše območje vrtnega ali parkovnega oblikovanja z botanično, kulturno, estetsko in rekreacijsko vrednostjo in namembnostjo.

NARAVNI PARKI so večja, naravno zaokrožena območja, ki združujejo več naravnih znamenitosti ter drugo naravno in kulturno dediščino, in so namenjeni predvsem ohranitvi ekosistemov, naravnih pojavov ter rekreaciji. Posamezni deli naravnih parkov se lahko rabijo v kmetijstvu, gozdarstvu ali turizmu. Zaradi obsega in prisotnost številnih interesov na območju naravnega parka je treba pred razglasitvijo zavarovanja uskladiti vse našete interese in znamenitosti. Znotraj naravnih parkov so lahko posebej izdvojeni še naravni rezervati in naravni spomeniki, lahko pa je območje parka deljeno na območja z različnimi varnostnimi režimi.

Glede na namembnost in velikost ločujemo naravne parke v naslednje skupine:

- ▶ **NARODNI PARK** je večje, naravno zaokroženo in pretežno prvobitno območje z naravnimi znamenitostmi velikega in izjemnega pomena. Ima tudi posebno upravo.
- ▶ **REGIJSKI PARK** je značilna pokrajina določene geografske regije z naravnimi znamenitostmi in manjšimi območji kulturne krajine. Iz regijskega parka z dovolj velikim jedrom se lahko razvije narodni park, če družba zagotovi vse potrebno za izvajanje strožjega varstva tega jedra.
- ▶ **KRAJINSKI PARK** je območje kultivirane narave, kjer se kulturna krajina prepleta s sestavinami naravne in kulturne dediščine. Značilni za to obliko parka so milejši varstveni ukrepi in omejitve. Krajinski parki ne izpolnjujejo pogojev, da bi postali narodni parki.

ZAŠČITENA OBMOČJA V SLOVENIJI

V Sloveniji v skladu z zakoni primerno varovanega blizu 8% državnega ozemlja oz. ¼ vsega načrtovanega. Imamo Triglavski Narodni park, en sam regijski park in 29 krajinskih, 47 naravnih rezervatov, 592 naravnih spomenikov, 77 spomenikov oblikovane narave ter 10 območij kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti. Površina zavarovanih območij je tako znašala 118.457,6 ha od te površine je površina narodnega parka 83.807 ha, regijskega parka 423 ha in krajinskih parkov 34.237 ha.

Razen Triglavskega narodnega parka, regijskega parka Škocjanske jame, Spominskega parka Trebče in Naravnega rezervata Škocjanski zatok, so bila vsa druga območja zavarovana z odloki občin.

Razglasitev zavarovanih območij in zaščitenih vrst pa ne zadošča, če ni zagotovljeno uresničevanje določil in ciljev varstva. Parke lahko ustanavlja država ali lokalna skupnost.

Kjer se naravni parki širijo na ozemlje več lokalnih skupnosti in je v njih več naravnih znamenitosti, je zavarovanje urejeno z zakonom RS, manjša območja, ki so lokalnega pomena, pa so zavarovana z odloki lokalnih skupnosti.

Novi parki so v Sloveniji povečali površino zavarovanih območij na približno 30% celotnega ozemlja. Najpomembnejši po velikosti in naravnih značilnostih so regijski parki : Kočevje-Kolpa, Snežnik, Kras in Pohorje.

Triglavski narodni park

Park je dobil ime po Triglavu, gori, ki se v dviguje v osrčju parka. Park se razprostira na severozahodu Slovenije ob meji z Italijo in blizu meje z Avstrijo, v jugovzhodnem delu alpskega masiva in severovzhodno od Jadranskega morja. Upravno ozemlje je razdeljeno na sedem občin.

Rastlinski endemiti v Triglavskem narodnem parku

- ▶ bohinjska perunika
- ▶ črnoškrlatni kamnokreč
- ▶ gladka bilnica

- ▶ julijski glavinec

- ▶ julijski mak
- ▶ kernerjev mošnjak
- ▶ kranjski kamnokreč
- ▶ kratkodlakava popkoresa

- ▶ malahava bilnica
- ▶ nežni kamnokreč
- ▶ ozkolistna predobjeda
- ▶ rožnordeči dežen

- ▶ skalna jelenka
- ▶ soška smiljka
- ▶ tranfellnerjeva zlatica

- ▶ vadjanov svišč
- ▶ wulfenov jeglič
- ▶ zoisova zvončni

Živalstvo

Triglavski park je dovolj veliko in ohranjeno območje, da omogoča preživetje skoraj vsem za gorsko okolje značilnim živalim. Najznačilnejši sesalec v parku je gams, od sesalcev še tu srečamo kuno zlatico ter planinskega zajca, občasno pa se v park priklati tudi kar medved.

V parku se rade zadržujejo planinske kavke, vidimo pa lahko tudi planinskega orla in snežno jerebico.

Živobarvni in živahni skalni plezalček, veliki petelin in rušavec pa so ptiči, za katere je zelo malo verjetno, da jih bomo videli čeprav jih je v parku veliko.

Med kačami sta najbolj znana modras in gad. V Soči in njenih pritokih pa je najznačilnejša soška postrv.

Črni močerad, sorodnik pisanega navadnega močerada, se pojavi na planem, kadar je dovolj vlažno.

Prave posebnosti Triglavskega narodnega parka pa so med nevretenčarji. Samo v Julijskih Alpah živi metulj spitzov pediček, triglavski rjavček pa še na precej ožjem območ

VARSTVO ŽIVALI V SLOVENIJI

► RIBE

Varstvo rib je pri nas zakonsko urejeno z Zakonom o sladkovodnem ribištvu in z Odredbo o varstveni dobi rib ter najmanjših dolžinah lovnih rib, rakov, žab, školjk.

Ta odredba pa velja le za 1/5 ribjih vrst, ki živijo v naših vodah.

► DVOŽIVKE IN PLAZILCI

V Sloveniji so dvoživke najbolj ogrožena skupina vretenčarjev. Saj odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih živalskih vrst med dvoživkami trajno varuje le človeško ribico, med plazilci pa želvo sklednico, navadnega goža, progastega goža, belico, mačjeoko kačo in rilčastega gada. Za določeno obdobje sta zavarovani sekulja(plavček) in zelena žaba. V tekočih vodah pa je prepovedano loviti zeleno žabo vse leto.

► PTIČI

Zakonsko varstvo ptičev urejata Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih živalskih vrst ter njihovih razvojnih oblik in Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi. Lovna doba je omejena za: njivsko gos, raco mlakarico, regeljca, kreheljca, črno kisko, fazana, rdečenoga jerebico, poljsko jerebico, goloba grivarja, grlice, velikega kljunača, kozico, kragulja in skobca.

Vse leto pa so zavarovani; veliki petelin, ruševca in gozdni jereb.

► SESALCI

Po zakonu o varstvu, gojitvi in lovu divjadi je lovna doba določena za : kozoroga, muflona, jelena, damjaka, divjega prašiča, gamsa, srnjaka, svizca, poljskega zajca, medveda, kuni, dihurja, jazbeca, divjo mačko, volka in polha.

Trajno pa so zavarovani: hermelin, mala podlasica, veverica, vidra, ris in planinski zajec.

Po odloku o zavarovanju redkih in ogroženih živalskih vrst so trajno zavarovani tudi: jež, podlesek in drevesni polh.

Noben zakon pa ne varuje najbolj ogroženih sesalcev netopirjev.

VARSTVO RASTLINSTVA V SLOVENIJI

Ogrožene so tiste rastlinske vrste, za katere obstaja možnost, da bodo na nekem območju izumrle. V Sloveniji je ogroženih okoli 230 vrst ali približno 8% vseh slovenskih praprotnic in cvetnic. Največ rastlin ogrožamo posredno, s spreminjanjem življenjskega prostora.

V Sloveniji je v veljavi odlok iz leta 1976, s katerim je na območju Slovenije zavarovanih 28 vrst. Seznam ne vključuje endemitov in redkih rastlin, ki niso ogrožene. Nekatere cvetnice so le krajevno ogrožene. V teh primerih lahko občina zavaruje ogroženo vrsto na svojem območju.

ZAVAROVANE RASTLINE V REPUBLIKI SLOVENIJI

- ▶ alpska možina (*Eryngium alpinum*)
- ▶ avrikelj (*Primula auricula*)
- ▶ bela žrdana (*Amanita ovoidea*)
- ▶ blagayev volčin (*Daphne Blagayana*)
- ▶ bodika (*Ilex aquifolium*)
- ▶ brstična lilija (*Lilium bulbiferum*)
- ▶ Clusijev svišč (*Gentiana clusii*)
- ▶ črna murka (*Nigritella nigra*)
- ▶ dišeči volčin (*Daphne cneorum*)
- ▶ Froelichov svišč (*Gentiana froelichii*)
- ▶ gorska logarica (*Fritillaria tenella*)
- ▶ Kochov svišč (*Gentiana acaulis*)
- ▶ košutnik (*Gentiana lutea*)
- ▶ kranjska lilija (*Lilium carnialicum*)
- ▶ kranjski jeglič (*Primula carniolica*)
- ▶ lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*)
- ▶ močvirska logarica (*Fritillaria meleagris*)
- ▶ ozkolistni narcis (*Narcissus stellaris*)
- ▶ panonski svišč (*Gentiana pannonica*)
- ▶ planika (*Leontopodium alpinum*)
- ▶ rdeča murka (*Nigritella miniata*)
- ▶ rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*)
- ▶ rumeni sleč (*Rhododendron luteum*)
- ▶ Sternbergov klinček (*Dianthus sternbergii*)
- ▶ širokolistna lobodika (*Ruscus hypoglossum*)
- ▶ tisa (*Taxus baccata*)
- ▶ velikonočnica (*Pulsatilla grandis*)
- ▶ žafranasta lilija (*Lilium croceum*)

KAZALO VSEBINE

KAKO VSE LAHKO ZAVARUJEMO DOLOČENA OBMOČJA?.....2

ZAŠČITENA OBMOČJA V SLOVENIJI.....3

Triglavski narodni park.....3

Rastlinski endemiti v Triglavskem narodnem parku.....3

Živalstvo.....4

VARSTVO ŽIVALI V SLOVENIJI.....5

VARSTVO RASTLINSTVA V SLOVENIJI.....6

LITERATURA

Gregorin, J. –Brelj, S., 1980: Redke in ogrožene živalske vrste v Sloveniji, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana

Skoberne, P., 1988: Zavarovane rastline, Planinsko društvo Škofja Loka

Hofer, Rudolf, 1991: Sladkovodne ribe, Cankarjeva založba, Ljubljana

Lukan Klavžer, Triglavski narodni park, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001

Mauček, Ivan Ptice pevke v Pomurju-Beltinci, samozaložba, 2001

Društvo za varstvo okolja Pomurja, Zeleni list, pomurski tisk, Murska Sobota, 1993

Zveza društev za varstvo okolja v Sloveniji; Zelena tribuna-Ekološke teme, Tiskarna Pleško, Ljubljana 1990

Narava in okolje: varstvo in razvoj, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije, 1998